

Кулеша-Любінець Мирослава Миронівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та клінічної психології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

УДК 159.922. 8

Михайлишин У.Б., Завацький В.Ю., Гетта О.М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

В статті розглянуто психологічні особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування особистості у юнацькому віці. Вивчено стан досліджуваної проблеми у психологічній літературі. Узагальнено, що ціннісні орієнтації є компонентом структури особистості, який відображає життєвий досвід, накопичений особистістю в індивідуальному розвитку, та являє собою серцевину свідомості, з огляду на яку особистістю приймаються рішення щодо важливих життєвих питань.

З'ясовано, що вивчення впливу ціннісних орієнтацій на становлення особистості необхідно розглядати у контексті більш складних утворень особистості, зокрема, у структурі самосвідомості, життєвих відношень особистості до світу в цілому.

Вказано, що процес засвоєння цінностей життя і їх перетворення в змістовні елементи ціннісних уявлень виступає психологічною основою формування ціннісних орієнтацій особистості молодшої людини.

Ключові слова: *особистість, цінності, ціннісні орієнтації, особистісні орієнтації.*

Постановка проблеми. Проблема ціннісних орієнтацій юнацького віку в сучасних умовах надзвичайно значуща, насамперед, у зв'язку із зростаючими вимогами до формування активної творчої особистості, здатної знайти своє місце в житті, самовизначитися та реалізувати себе, а також у зв'язку з необхідністю визначення духовного потенціалу юного покоління, чий цінності багато в чому є відображенням цінностей суспільства.

Соціально-економічні трансформації України, засновані на ринкових відносинах призвели до дезорганізації громадських груп та інститутів, особистісної ідентифікації, в результаті чого спостерігається розхитування ціннісної системи свідомості під впливом пропаганди ідей і принципів нового політичного мислення.

Життя людей усе більше індивідуалізується, менше регламентуються ззовні їх дії. Передбачається, що індивід має розраховувати тільки на себе, ризикувати, робити вибір і нести за нього відповідальність. Намічений рух у напрямі до більшої свободи людини, зокрема у виборі цілей і способів їх досягнення, висунули на перший план проблеми розвитку особистості у

юнацькому віці, зокрема формуванню ціннісних орієнтацій та становленню особистісної зрілості.

Незважаючи на те, що ця проблема досліджувалася тривалий час психологією, філософією, аксіологією і соціологією, вона не втратила своєї актуальності, про що свідчать постійні дискусії на сторінках видань найрізноманітнішого спрямування – від суто академічних, спеціалізованих і до тих, що орієнтуються на масового читача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці цінностей та ціннісних орієнтацій на сучасному етапі присвячено досить значну кількість наукових праць зокрема її філософський аспект розкрито у працях С. Анісімова, І. Бокачева, М. Кагана, Л. Столовича, В. Тугарінова, Н. Чавчавадзе та інших; психологічний – Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтєва, М. Рокича, С. Рубінштейна, В. Ядова та інших, соціологічний – М. Вебера, І. Кона, А. Ручки та інших; педагогічний – О. Вишневського, О. Сухомлинської та інших.

У науково-психологічній літературі формування ціннісних орієнтацій у юнацькому віці розкрито у дослідженнях Е. Васіної, Н. Волкової, К. Роджерса та інших. Останнім часом з'явилася низка дисертаційних досліджень, в яких висвітлюються питання формування ціннісних орієнтацій у юнацькому віці, зокрема студентів (Н. Антонова, Н. Іванцева, Т. Кадикова, Н. Максимчук, О. Научитель, Л. Романюк та ін).

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз психологічних особливостей впливу ціннісних орієнтацій на формування особистості у юнацькому віці.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Вивчення впливу ціннісних орієнтацій на становлення особистості необхідно розглядати у контексті більш складних утворень особистості, зокрема, у структурі самосвідомості, життєвих відношень особистості до світу в цілому. Психологічний аспект впливу ціннісних орієнтацій, як одного із структурних компонентів особистості, тісно пов'язаний з дослідженням процесу формування ціннісних орієнтацій на особистість юнака.

Включення людини у систему суспільних відносин супроводжується формуванням своєрідних «вузлів», що об'єднують різні види діяльності в цілісні особистісні структури. Як вважає О. Леонтєв, ці вузли є ціннісними утвореннями [13, с. 387]. І разом вони утворюють «ядро» особистості, її основу, яка забезпечує цілісність індивідуального розвитку, а також особистісну самототожність.

Особистісні цінності складають внутрішній стрижень особистості, який можна інтерпретувати як ціннісну етичну орієнтацію. Остання забезпечує цілісно-суб'єктивне розуміння окремих актів поведінки людини та сприяє побудові прогнозу її поведінки у більш широкому полі ситуацій [12, с. 87–92].

Ціннісне ставлення до матеріальних чи ідеальних предметів – це переживання їх бажаності (чи небажаності) для людини. Саме у такій

психологічній формі духовні цінності суспільства стають суб'єктивними надбаннями особистості. А їх спонукально-регулятивна функція можлива завдяки тому, що переживання бажаності трансформується в зацікавлено-дійове ставлення. Відтак кожний предмет стає для людини складовою життя, щодо якої вона має зайняти певну морально-ціннісну позицію.

У зв'язку з тим, що цінність визначає особливості інших компонентів психологічної структури особистості, її розглядають в ролі центрального компонента психологічної структури особистості.

Ціннісні орієнтації, будучи механізмом особистісного росту і саморозвитку, носять розвивальний характер, виступаючи при цьому динамічною системою [4, с. 161-168].

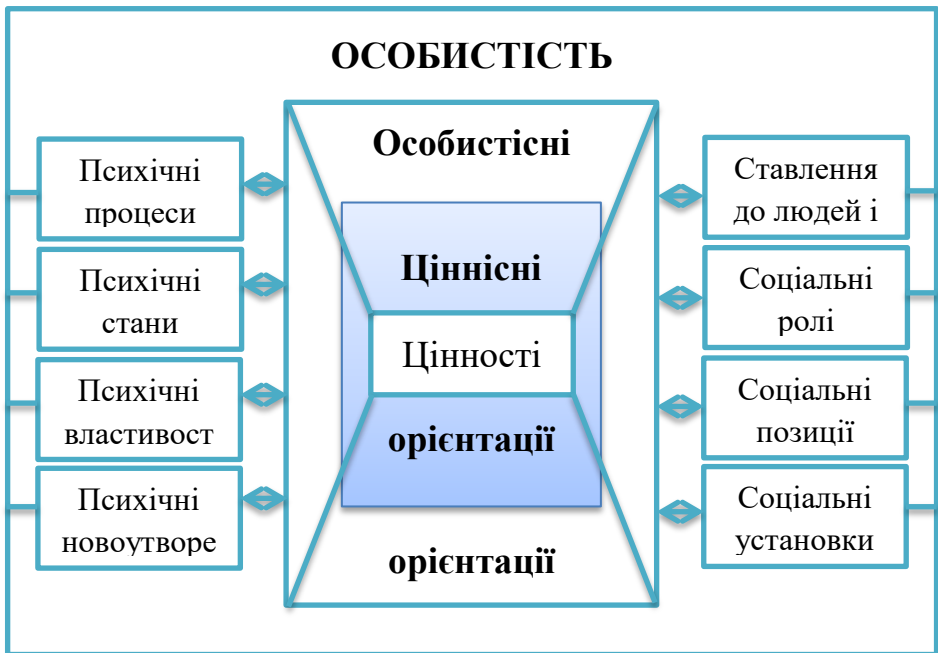

Рис. 1. Ціннісні орієнтації у структурі особистості за Л. Романюком

На сучасному етапі під структурою особистості розуміємо єдність, взаємозв'язок та цілісність її елементів, які об'єднуються у чотири підструктури:

- 1) біологічно обумовлена структура – темперамент;
- 2) властиві для індивіда особливості форм психічного відображення – відчуттів, сприймання; емоцій і почуттів; мислення, пам'яті, волі;
- 3) досвід особистості – знання, вміння, навички;
- 4) спрямованість особистості – інтереси, прагнення, ідеали, світогляд,

переконання, ставлення до себе та ціннісні орієнтації

Схематично місце ціннісних орієнтацій у структурі особистості подає Л. Романюк [15, с. 58] (див. рис.1.).

На схемі виділено місце цінностей, ціннісних орієнтацій, особистісних орієнтацій як окремих шаблонів особистості людини, тому що синонімічне тлумачення цінностей та ціннісних орієнтацій і розуміння останніх як особистісних, не виключає думки деяких дослідників, що поряд з позитивними можуть існувати негативні цінності, своєрідні цінності-вади [6, с. 17–18].

Але, якщо в цінності головне – спрямованість на соціальний прогрес і розвиток людини відповідно до її покликання, то вона не може бути негативною за своїм призначенням, а відповідно й ціннісні орієнтації є виключно позитивними утвореннями.

Інша справа – особистісні орієнтації. Вони можуть бути і позитивними, і негативними. Особистісні орієнтації включають у себе спрямованість як на цінності, так і на вади, які виправдовуються об'єктивною реальністю або громадською думкою. Проблема співвідношення ціннісних і особистісних орієнтацій – це своєрідна межа психологічного та етичного, межа власне особистісного і призначення людини в світі. Якщо до особистісних орієнтацій людини відносяться як до цілісної системи з етичної точки зору, то ця система включає орієнтації як на чесноти, так і на вади [15, с. 87-95].

Психологічними механізмами формування і розвитку ціннісних орієнтацій виступають індивідуально-психологічні особливості протікання психічних процесів і насамперед – мислення, пам'яті, емоцій і волі, існують у формі інтеріоризації, ідентифікації та інтерналізації соціальних цінностей [11, с. 314-316].

Ціннісні орієнтації формуються в ході соціалізації особистості внаслідок проникнення суспільної інформації в її індивідуально-психологічний світ. Спочатку юна особистість набуває досвіду попередніх поколінь, отримуючи уже схвалені стереотипи поведінки, орієнтовані на соціокультурні цінності. А вже потім набуває власного досвіду, який допомагає індивідові адаптуватися в мікросередовищі. А. Маслоу стверджує, що формування особистості відбувається завдяки соціальному впливу – «інстинктивні схильності людини набагато слабкіше за сили цивілізації» [10, с. 272].

У процесі становлення ціннісних орієнтацій особистості А. Кир'якова розмежовує три фази:

- залучення особистості до світу цінностей;
- становлення свого «Я», через розуміння та осмислення самоцінності;
- формування власної ціннісної ієрархії .

Російська дослідниця Т. Мальковська виокремлює такі головні аспекти становлення ціннісних орієнтацій у юнацькому віці:

- формування розвинутої різнопланової ціннісної орієнтації, яка відповідає сучасному етапу суспільно-економічного розвитку соціального середовища;

– формування першочергової ціннісної орієнтації, що спрямовує свої дії на цінності суспільства, ідеали, на основі існуючих фундаментальних світоглядних принципів;

– формування цінних умінь соціального характеру, які спрямовані на опанування цінностей в різних видах діяльності, що здійснює шкільний заклад [8, с. 3–15].

I. Кон підкреслює, що в ході самовизначення, спроб розібратися в навколишньому світі і в самому собі, особами юнацького віку здійснюється пошук сенсу життя взагалі і свого життя зокрема. В результаті у них формуються не тільки переконання і погляди, але й світогляд – погляд на світ в цілому, система переконань, що виражають відношення людини до світу і його головні ціннісні орієнтації.

Процес засвоєння цінностей життя і їх перетворення в змістовні елементи ціннісних уявлень виступає психологічною основою формування ціннісних орієнтацій особистості молодої людини. Особливості протікання даного процесу умовно подають у вигляді трьох взаємопов'язаних етапів:

- на першому етапі відбувається переоцінка цінностей та ідеалів, якими керувалась особистість до цього. А тому власний досвід життєдіяльності виступає важливим джерелом ціннісних орієнтацій;

- на другому етапі засвоєння цінностей проходить не лише шляхом утворення цілісних функціональних одиниць емпіричних уявлень, а й комунікативних – через засоби масової інформації і пропаганди;

- необхідною умовою, основою третього етапу є діяльність, виражена в особистих внутрішніх відношеннях до об'єктивних умов свого буття [11, с. 61].

Проблеми ціннісних орієнтацій юнацького віку торкається Н. Бондар при дослідженні формування особистісної репрезентації життєвого шляху. Вона вважає, що юнацький вік є порою життєвого, соціально-рольового, професійного, особистісного, морального самовизначення та індивідуалізації (усвідомлення власної неповторності) [11, с. 62].

Саме в юності відбувається становлення людини як особистості, коли молода людина, пройшовши складний шлях онтогенетичної ідентифікації уподібнення до інших, набула від них соціально вагомих якостей особистості, здатність до співпереживання, до активного морального ставлення до людей, самої себе і природи та ін.

Побудова і переоцінка системи цінностей – основний процес морального розвитку в юнацькому віці. На думку М. Хоффмана, моральний розвиток проходить трьома різними, частково співпадаючими, шляхами. [14, с. 145]

Перший – заснований на тривозі стримування, тобто соціально прийнятна поведінка, зумовлена страхом перед покаранням. Діти навчаються пов'язувати покарання, яке йде від батьків та інших людей, з неприйнятною поведінкою. У кінцевому результаті вони впораються зі страхом покарання, утримуючись від заборонених дій.

Що стосується другого шляху, то у міру того, як діти стають старші, вони навчаються заснованій на емпатії, турботі про інших. Ця моральна перспектива поєднує здатність людини поділяти почуття інших з когнітивною здатністю уявляти, що відчуває інший і як особиста поведінка може змінити внутрішній стан інших людей.

По-третє, моральний розвиток юнаків відбувається завдяки розвитку мислення на рівні формальних операцій, у процесі якого вони набувають досвіду перевірки гіпотез, переоцінки інформації та переформулювання понять. Переоцінка цінностей виступає чинником зміни ставлення до ризику, у зв'язку з чим деякі молоді люди беруть участь у багатьох ризикованих заходах [2, с. 145].

Науковець В. Сластьон вказує, що на формування особистості впливають ціннісні орієнтації (ідеологічні установки, якості особистості, життєві цілі, релігійні переконання, матеріальне забезпечення тощо) [12, с. 98]. У свідомості кожної людини особистісні цінності відображаються у формі соціальних, ціннісних орієнтацій, які образно називають «віссю свідомості», що забезпечує стійкість особистості. «Ціннісні орієнтації – найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда всією сукупністю його переживань і обмежують значуще для цієї людини від незначущої, несуттєвого» [1, с. 72].

Серед всієї ієрархії цінностей можна виділити ті, котрі є загальнолюдськими, або глобальними, тобто притаманні максимальній кількості людей, наприклад, воля, праця, творчість, гуманізм, солідарність, людяність, сім'я, нація, народ, діти тощо.

Досліджуючи механізми формування ціннісних орієнтацій (Л. Жиліна, С. Мукомел, О. Набока, С. Шандрук та ін.) науковці вважають, що основою їх формування є потреби і мотиви. Окрім цього дослідники виділяють ціннісні мотиви (мораль, робота, самостійність, ставлення до оточення, тощо), потреби постають основою інтересів, а їх змістом є ціннісні орієнтації.

Досліджуючи основні елементи ціннісних орієнтацій, Е. Казакова робить висновок, що це мотив і мета, виділяючи дві сфери спрямованості особистості – прогностичну і регуляційну.

Вивчаючи ціннісні орієнтації П. Ігнатенко стверджує, що вони скеровують особистість на суспільні цінності відповідно з її потребами. Дослідник вказує на те, що ціннісні орієнтації з'являються в учнів при наявності потреб в інтересах (наскільки цінність може задовольнити потребу), в мотивах (організують дії відносно цінностей), в цілях (конкретні цінності на які йде орієнтація) [5, с. 118–123].

Ми погоджуємося з твердження П. Ігнатенко про те, що «цінність виконує роль своєрідного орієнтира ..., особистість орієнтується на ті цінності, які їй найбільше потрібні в даний час і в перспективі, відповідають її інтересам і цілям, імпонують досвіду» [5, с. 122].

С. Рубінштейн стверджував, що в юності виробляються ціннісні орієнтації, в яких виявляється сама сутність людини, складається світогляд як

система узагальнених уявлень про світ в цілому, навколишню дійсність, інших людей, самого себе і готовність керуватися ним в діяльності; формується усвідомлене, узагальнене, підсумкове ставлення до життя, яке дозволяє вийти на проблему сенсу життя людини [15, с. 132].

Юнацькому віку притаманна наступна ієрархія груп ціннісних орієнтацій:

1) цінності особистого життя (здоров'я, любов, хороші та вірні друзі, щасливе сімейне життя тощо);

2) індивідуальні цінності (матеріальне забезпечення, самостійність, краса, високі домагання, сміливість, тверда воля, нетерпимість до недоліків, життєрадісність тощо);

3) етичні цінності (вихованість, чуйність, чесність, милосердя тощо);

4) цінності професійної спрямованості (цікава робота, суспільне визнання, впевненість у собі, освіченість, раціоналізм, самоконтроль, відповідальність, ефективність у справах тощо);

5) цінності розвитку і пізнання (розвиток, творчість, активне діяльне життя тощо).

Їх спрямованість може бути: індивідуальною, соціальною та професійною.

За теорією соціального научіння вироблення власної системи ціннісних орієнтацій відбувається через процеси ідентифікації, інтерналізації і підкріплення (різних засобів громадського впливу, які поряд з впливом батьків сприяють засвоєнню певних цінностей).

Як було встановлено А. Бандурою та іншими дослідниками проблем психології, процес засвоєння моральних цінностей і правил поведінки проходить через стадії ідентифікації та моделювання. Спочатку діти спостерігають припустиму, з погляду суспільної моралі, поведінку дорослих і зазначають, що дорослим подобається, а що ні. Потім, будучи прекрасними імітаторами, вони намагаються чинити так само – більшою мірою через те, що батьки є взірцем для них, а також джерелом любові або ненависті, матеріального благополуччя або злиднів, спокою або страждання, безпеки або тривоги, задоволення і виконання таємних бажань. Крок за кроком діти стають соціально адаптованими особистостями і поведуться належним чином навіть за умови відсутності зовнішніх стимулів [14, с. 143].

Сучасне юне покоління людей – людей третього тисячоліття, живе в такому стрімкому темпі науково-технічного процесу, де кількість інформації кожні 3-5 років подвоюється. Темпи такого прогресу ставлять перед системою освіти принципово нове завдання: сформувати особистість, яка адекватно реагувала б на будь-які зміни навколишнього світу. Усе це пояснюється вченими таким чином, що в структурі ціннісних орієнтацій є два компоненти – когнітивний та емоційний. Перший охоплює сам процес прийняття цінностей суспільства, а другий – саме переживання індивіда щодо ставлення до цінностей.

У юнацькому віці дозрівають когнітивні і особистісні передумови світогляду. І від того як цей процес буде відбуватися, залежить те, наскільки світогляд буде правильно і глибоко відображати об'єктивний світ, буде істинним або хибним, науковим чи релігійним, матеріалістичним чи ідеалістичним, прогресивним або реакційним, оптимістичним чи песимістичним, наскільки особистість зможе визначити свою особистісну орієнтацію [1, с. 387–392]. Свідомість юнаків характеризується особливою чутливістю, здатністю переробляти і засвоювати величезний потік інформації.

Особливої уваги заслуговують дослідження Л. Кахле про адаптаційний потенціал ціннісної сфери особистості. Дослідниця визначала цінності як когнітивні утворення, основне призначення яких полягає в оптимізації адаптації індивіда до соціального оточення, у забезпеченні такої переробки інформації із навколишнього світу, яка б не порушувала режим оптимального функціонування як окремого індивіда, так і соціального оточення в цілому.

Життєва орієнтація формується в залежності від того, носієм яких цінностей є те чи інше коло занять для людини, і якого значення набувають дані цінності в її свідомості. Як компонент юнацької свідомості, життєва орієнтація включає в себе всі характерні для ціннісних орієнтацій рівні :

- емоційний, що характеризується, в першу чергу, соціальними почуттями;
- когнітивний, що виражає свідому спрямованість на форми життєдіяльності;
- поведінковий, що виражає готовність зайнятися тією чи іншою діяльністю .

Формування особистості також містить у собі становлення відносно сталого образу “Я”, тобто цілісного уявлення про самого себе. Образ “Я” – складне психологічне явище, яке не є простим усвідомленням своїх якостей чи сукупності самооцінок [3, с. 133].

На думку Е. Еріксона, важливим завданням, що постає перед людиною в юності, є встановлення власної ідентичності у близьких стосунках з іншими людьми. Формування ідентичності – безперервний процес, оскільки має структурувати і перебудувати свою особисту, професійну і сімейну ідентичність у міру того, як змінюється їх внутрішній і зовнішній світ. Хоча багато граней дорослої ідентичності можуть сформуватися вже до початку дорослого життя, водночас, як іншим ще тільки передбачається сформуватись .

З формуванням ідентичності дійсно пов'язаний розвиток близькості з друзями, і в кінцевому результаті, з вірним чоловіком або дружиною. На бачення Е. Еріксона, розвиток близькості – це дуже важливе досягнення юності. Ті, хто не здатен сформувати близькі стосунки протягом цього критичного періоду, можуть відчувати великі труднощі в соціальній адаптації і страждати від почуття самотності й пригніченості .

Юнацький вік характеризується виробленням ціннісних орієнтацій –

спрямованості на певні цінності – еталони життя. Зокрема, хлопці виявляють орієнтацію на “вірних і відданих друзів”, “здоров’я”, “діяльне життя”, тоді як дівчата – на “кохання”, “цікаву роботу”, “щасливе сімейне життя”. Ціннісні орієнтації розширюють межі соціальної ситуації розвитку, виводять юнака на вищий рівень стосунків зі світом. У нього формується готовність до професійного та життєвого самовизначення. Провідною ж характеристикою свідомості юнака стає спрямованість у майбутнє [16, с. 87–92].

Юнацький вік – це вже значне коло діяльностей. Юнаки тяжіють до різних видів активності, що виявляється у широкому спектрі ціннісних орієнтацій. Зміст останніх засвідчує: якщо підліток – це “відкриття “Я”, то юнак – “відкриття себе у світі” [7, с. 158]. За цих умов постає завдання на впорядкування своїх стосунків зі світом, пошуку свого місця у ньому.

Найважливішою характеристикою свідомості в юності виступає орієнтація на майбутнє, яка створює позитивний емоційний фон ставлення особистості до себе, стимулює її активність і є основою її розвитку. Усвідомлення свого місця в майбутньому, своєї життєвої перспективи є центральним новоутворенням психічного та особистісного розвитку в цьому віці [9, с. 87–92].

На основі аналізу наукового доробку проблеми ціннісних орієнтацій (Л. Анциферова, М. Бахтін, О. Вишневський, І. Кон, М. Лоський, М. Разін та ін.) доцільне виокремлення таких провідних видів загальноцивілізаційних цінностей, які покладено в основу формування ціннісних орієнтацій юнацтва : абсолютні, вічні, громадянські, сімейні, цінності розвитку.

Отже, юнацький вік є періодом інтенсивного формування системи особистих цінностей, яка впливає на становлення характеру і особистості в цілому. Це пов'язано з виникненням на даному віковому етапі необхідних для формування ціннісних орієнтацій передумов: оволодінням понятійним мисленням, накопиченням достатнього морального досвіду, заняттям певного соціального положення. Процес формування системи ціннісних орієнтацій стимулюється значним розширенням спілкування, засвоєнням і перетворенням досвіду минулих поколінь, зіткненням з різноманітним форм поведінки, поглядів, ідеалів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Колом питань, що були розглянуті в даній роботі, психологічні особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування особистості у юнацькому віці не вичерпуються. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень можуть стати: поглиблення теоретичних та емпіричних даних з даної проблематики, розробка корекційної програми, спрямованої на формування системи ціннісних орієнтацій особистості юнацького віку.

Список використаної літератури

1. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник / Олександр Скрипниченко [та ін.] ; Націонал. педагог. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - 4-е вид., випр. і доп. - К. : Каравела, 2014. – 399с.
2. Головінський І. Педагогічна психологія : навч. посіб. для вищої шк. / Головінський І. – К. : Аконіт, 2003. – 287 с.
3. Зінченко Світлана Володимирівна. Роль “Я-концепцій” в особистісному самовизначенні дорослих / Світлана Зінченко // Європейський Союз – Україна: освіта дорослих: збірник матеріалів форуму до Міжнародних днів освіти дорослих в Україні. – К.-Ніжин, 2015. – С. 131-135.
4. Ильин В. В. Аксиология / В. В. Ильин. – Москва : Издательство Московского университета, 2005. – 216 с.
5. Ігнатенко П. Р. Аксиологія виховання: від термінології до постановки проблем / П. Р. Ігнатенко // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 118–123.
6. Коберник Л. О. Ціннісні орієнтації як чинник виникнення та подолання конфліктних форм поведінки в юнацькому віці. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія»/ Л. О.Коберник. – Київ, 2010. – 22 с.
7. Кон И. С. Психология юношеского возраста: (проблемы формирования личности) / И. С. Кон. – М. : Просвещение, 1979. – 174 с.
8. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури : навч. посіб. для вищої школи / С. Д. Максименко. – К. : Наук. думка, 1998. – 216 с.
9. Маноха И. П. Человек и потенциал его бытия / И. П. Маноха. – К. : Стимул, 1995. – 256 с.
10. Настільна книга шкільного психолога / [Авт.-уклад. О. Є. Марінушкіна].– Х. : Вид. Ранок, 2010. – 288с.
11. Павелків Р. В. Вікова психологія: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Роман Володимирович Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 468 с.
12. Помиткін Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: Монографія / Е.О. Помиткін.— К.: Наш час, 2005. – 280 с.
13. Психология личности / [ред.-уклад. Д. Я. Райгородський]. – Самара: Издательский дом «Бахрах – М», Т.2 – 2008. – 544 с.
14. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс. – Спб.: Питер, 2000. – 624 с.
15. Романюк Л. В. Ціннісні орієнтації: сутність, структура і психологічні механізми розвитку. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2004. – 188 с.
16. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2001. – 720 с. – (Мастера психологии).

Транслітерація

1. Vikova ta pedagogichna psihologiya : navchal'nij posibnik / Oleksandr Skripnichenko [ta in.] ; Nacional. pedagog. un-t im. M. P. Dragomanova. - 4-e vid., vipr. i dop. - K. : Karavela, 2014. – 399s.

2. Golovins'kij I. Pedagogichna psihologiya : navch. posib. dlya vishchoї shk. / Golovins'kij I. – K. : Akonit, 2003. – 287 s.
3. Zinchenko Svitlana Volodimirivna. Rol' "YA-koncepcij" v osobistisnomu samoviznachenni doroslih / Svitlana Zinchenko // Evropejs'kij Soyuz – Ukraїna: osvita doroslih: zbirnik materialiv forumu do Mizhnarodnih dniv osviti doroslih v Ukraїni. – K.-Nizhin, 2015. – S. 131-135.
4. Il'in V. V. Aksiologiya / V. V. Il'in. – Moskva : Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 2005. – 216 s.
5. Ignatenko P. R. Aksiologiya vihovannya: vid terminologii do postanovki problem / P. R. Ignatenko // Pedagogika i psihologiya. – 1997. – № 1. – S. 118–123.
6. Kobernik L. O. Cinnisni orientacii yak chinnik viniknennya ta podolannya konfliktnih form povedinki v yunac'komu vici. avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psihol. nauk: spec. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psihologiya»/ L. O.Kobernik. – Kiiv, 2010. – 22 s.
7. Kon I. S. Psihologiya yunosheskogo vozrasta: (problemy formirovaniya lichnosti) / I. S. Kon. – M. : Prosveshchenie, 1979. – 174 s.
8. Maksimenko S. D. Psihologiya v social'nij ta pedagogichnij praktici: metodologiya, metodi, programi, proceduri : navch. posib. dlya vishchoї shkoli / S. D. Maksimenko. – K. : Nauk. dumka, 1998. – 216 s.
9. Manoha I. P. CHelovek i potencial ego bytiya / I. P. Manoha. – K. : Ctimul, 1995. – 256 s.
10. Nastil'na kniga shkil'nogo psihologa / [Avt.-uklad. O. E. Marinushkina].– X. : Vid. Ranok, 2010. – 288s.
11. Pavelkiv R. V. Vikova psihologiya: pidruch. [dlya stud. vishch. navch. zakl.] / Roman Volodimirovich Pavelkiv. – K. : Kondor, 2011. – 468 s.
12. Pomitkin E.O. Psihologiya duhovnogo rozvitku osobistosti: Monografiya / E.O. Pomitkin.— K.: Nash chas, 2005. – 280 s.
13. Psihologiya lichnosti / [red.-uklad. D. YA. Rajgorods'kij]. – Samara: Izdatel'skij dom «Bahrah – M», T.2 – 2008. – 544 s.
14. Rajs F. Psihologiya podrostkovogo i yunosheskogo vozrasta / F. Rajs. – Spb.: Piter, 2000. – 624 s.
15. Romanyuk L. V. Cinnisni orientacii: sutnist', struktura i psihologichni mekhanizmi rozvtku. – Kamyaneč'-Podil's'kij : Abetka-NOVA, 2004. – 188 s.
16. Rubinshtejn S. L. Osnovy obshchej psihologii / S. L. Rubinshtejn. – SPb. : Piter, 2001. – 720 s. – (Masterya psihologii).

Михайлишин У.Б., Завацкий В.Ю., Гетта Е.Н.

Психологические особенности влияния ценностных ориентаций на формирование личности в юношеском возрасте

В статье рассмотрены психологические особенности влияния ценностных ориентаций на формирование личности в юношеском возрасте. Изучено состояние исследуемой проблемы в психологической литературе. Показано, что ценностные ориентации являются компонентом структуры

личности, который отражает жизненный опыт, накопленный в индивидуальном развитии, и представляет собой сердцевину сознания, учитывая которую личностью принимаются решения по важным жизненным вопросам.

Выяснено, что изучение влияния ценностных ориентаций на становление личности необходимо рассматривать в контексте более сложных образований, в частности, в структуре самосознания, жизненного отношения личности к миру в целом.

Указано, что процесс усвоения ценностей жизни и их преобразование в содержательные элементы ценностных представлений выступает психологической основой формирования ценностных ориентаций личности молодого человека.

Ключевые слова: личность, ценности, ценностные ориентации, личностные ориентации.

Mykhailyshyn U.B., Zavatskyi V.Yu., Gietta O.M.

Psychological features of the influence of value orientations on the formation of personality in adolescence

The article is devoted to the psychological peculiarities of the influence of value orientations on formation of personality in adolescence. The state of the problem in the psychological literature has been studied. There was summarized that the value orientations are a component of personality structure reflecting life experience gained by a person in individual development, and representing the core of consciousness, the framework for addressing important vital issues.

There was investigated that the study of the influence of value orientations on formation of personality should be considered in the context of the more complex structures of personality, in particular, in the structure of self-consciousness, the vital attitudes of personality towards the world as a whole.

There author argues that the process of assimilation of life values and their transformation into meaningful elements of value system serves as a psychological basis for formation of the value orientations of young person personality.

Key words: *personality, values, value orientations, personal orientation.*

Михайлишин Уляна Богданівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Завацький Вадим Юрійович – кандидат психологічних наук, докторант кафедри психології та соціології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Гетта Олена Миколаївна – кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини та фізичного виховання Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.